

keren de mensen na zes tot acht uur wachten met niets naar huis.¹ Twee maanden later, in augustus, deed zich opnieuw zulk een noodsituatie voor. Veel groentehandelaren waren er toen overigens toe overgegaan om hun vaste klanten z.g. knipkaarten te geven waardoor die klanten, als de handelaar op een bepaalde dag groente ontving, althans de zekerheid hadden dat zij, zonder 's morgens om 4 uur in de rij te gaan staan, groente zouden kunnen kopen.

In de lente van '43 was er groente genoeg, maar nu kwam er als gevolg van de zachte winter zulk een groot aanbod, dat men niet in staat was, de beschikbare hoeveelheden te transporteren: wat men niet kon afvoeren, werd omgespit. Eind april manifesteerde zich opnieuw een tekort aan groente. Weer moesten de huisvrouwen urenlang in de rij staan en zo ging het door, maand na maand. Begin augustus werd in Amsterdam, Haarlem, het Gooi, Den Haag, Rotterdam en Utrecht de z.g. klantenbinding ingevoerd: groente werd distributiegoed, tegen inwisseling van een bepaalde bon moest men zich bij een bepaalde groentehandelaar laten inschrijven; deze maakte dan bekend, op welke dagen in de week men groente kon kopen. Het systeem dat een aantal groentehandelaren op eigen initiatief in de zomer van '42 toegepast hadden, werd dus nu voor de grote bevolkingscentra in het westen door de overheid overgenomen. Wij hebben niet de indruk dat het in voldoende mate hielp. Ook begin '44 trokken weer velen uit de grote steden naar de tuinderijen om er zelf groente te kopen, soms niet alleen voor het eigen gezin maar ook teneinde een deel daarvan 'zwart' aan de man te brengen. 'Täglich', zo heette het in een rapport van de districtscommandant van de prijsbeheersing te Amsterdam dat aan het Reichskommissariat voorgelegd werd,

'fahren und fahren Hunderte von Frauen mit der Kleinbahn von Amsterdam nach Purmerend um Gemüse in dem Beemster zu holen, und kehren mit vollen Säcken zurück. Täglich werden auf diese Weise einige Tausend Kg Gemüse . . . nach der Stadt befördert um in vielen Fällen daselbst zu 'schwarzen' Preisen verkauft zu werden. Von einer Kontrolle von Seiten des CCCD bemerkt man nichts . . . Einen Respekt vor dieser Kontrolle gibt es überhaupt nicht. Die aus dem Beemster kommenden Autobusse werden mitunter bei Purmerend angehalten. Die Kontrolleure steigen ein, sagen mit freundlicher Miene: 'Alles ist wohl in Ordnung, nicht wahr?', lassen einen oder zwei Passagiere ein kleines Kofferchen aufmachen, stellen fest, dass alles in Ordnung ist, und verlassen den Autobus. Unter den Bänken liegen dann die Säcke mit Kartoffeln, Obst und Gemüse'² -

¹ Vrij Nederland, II, 16 (23 juni 1942), p. 5. ² Vertaalde brief, 21 jan. 1944, van de districtscommandant prijsbeheersing te Amsterdam aan de gemachtigde voor de prijzen (FiWi, Abt. Preisbildung, 24 C 12-03).